

מטבעון

גיליון 43

ינואר 2018 | שבט התשע"ח

"להביט לא אחדל ולנשום לא
אחדל ואמות ואוסיף ללכת"

נתן אלתרמן

עלון מידע למטיילים למדריכים ולתושבי שדה בוקר והסביבה

פעילות הביס"ש

עדכונים מהשטח

לוח תצפיות

"חלון האור" בהר כרכום | יגאל גרנות

אנשים באמצע הדרך | פלג ראב

על מות לנער - האנדרטה לזכרם של איתן מינץ וההולכים לפטרה | אסף עמיחי, פלג

ראב

חידת הגיליון

פעילות הביס"ש

- עונת הנודדים של הסתיו הסתיימה בהצלחה ובהנאה מרובה.
- המורות החיילות שלנו, מיכל וגיא יצאו להן לחודש טירונות וחזרו חזקות ומחושלות.
- צוות ההדרכה הגיע אל הר כרכום וסייע ליגאל גרנות בסקר שערך במקום.
- התקיימו פעילויות חנוכה של שני חוגי הנוער של הביס"ש- החנב"ז והחנש"מ.
- הצוות הצטרף לעזור ליחידת החילוץ הר הנגב בחיפוש אחר נעדר בריטי.
- השתלמות "שוקה ואידלמן" התקיימה במסגרת מצומצמת באזור הר עריף והר בתור, בה נכנסו בעובי הקורה לחקור את שברי הרוחב באופן כללי ושבר עריף בתור במיוחד.
- הצוות זכה להשתתף בהרבה קורסים מעשירים, ביניהם קורס תעשייה ושמירת טבע בהובלת שרון רן וקורס צפרות בהובלת מידד גורן.
- הצוות יצא לקמפוס ערבה והרי אילת בהדרכתם של ליאור אנמר וגלעד בן צבי.
- גשמים רבים ירדו בדרום, מדבר יהודה זכה בשטפונות רבים ובנחל צין שלנו אפילו היתה זרימה.

עדכונים מהשטח

מד גשם: 29 מ"מ במצטבר לתקופה, המהווים 31% מהממוצע הרב שנתי לעונה כולה- 93 מ"מ.

לוח התצפיות: אנו מחכים לדיווחי תצפיות מכם, תושבי ומטיילי האזור.

שלחו לנו תצפיות ל matbeon.boker@gmail.com

לוח תצפיות

מין	מיקום	כמות	שם הצופה	תאריך
כושן ארסי	נחל ברק	1	רועי שרוני	23.11.17
אפעה	הר כיפה	1	פלג ראב	22.11.17
ארנבת	רכס בוקר	1	חנב"ז	24.11.17
צבאים	רכס בוקר	4	חנב"ז	25.11.17
ראמים	נחל צניפים	3	צוות הדרכה	8.12.17
פראים	הר רמון	32	יפתח שפר	9.12.17
זרון	נחל נקרות	1	חנב"ז	18.12.17
חתול בר	אזור מכתש רמון	1	זיו שרצר	2.1.18
תן	כביש 40 באזור כלא נפחא	1	צוות הדרכה	2.1.18
ורדית	נחל גוב	2	צוות הדרכה	9.1.18
גרביל	חניון לילה מצפה מכתש	1	צוות הדרכה	9.1.18
פראים	הר עודד	3	צוות ביס"ש	13.1.18
ראם	בארות עודד	1	גלעד עוכמה	13.1.18
צבי	הר בתור	1	זיו שרצר	14.1.18

"חלון האור" בהר כרכום

יגאל גרנות

בתקופות הקדומות קישר האדם בין ההרים הגבוהים והאלוהות ובדרך כלל חשבו שמקום מושבם של האלים הוא על הפסגות הגבוהות הללו. גם האירוע המשמעותי ביותר בחיי עם ישראל – הארוע של התגלות האל ומתן תורה - התרחש על הר – הלא הוא הר סיני או הר האלוהים.

מאחר והתורה איננה ספר היסטורי (במובן שאנו מקנים להיסטוריה היום) הרי שמה שהיה חשוב לעורכים ולכותבים בכל מה שקשור להר סיני – זה לא המהות הפזית שלו או מיקומו אלא הסמל שהוא מיצג, הערכים, הרעיונות הדתיים והמשמעויות הרוחניות של אותה התגלות אלוהית. בגלל סיבה זו התורה איננה מפרטת במדויק את מיקומו של הר סיני אלא ההיפך: מנסה לטשטש ולהעלים את המיקום המדויק של ההר הזה. הטשטוש הזה הביא לתהייה גדולה אצל בני האדם ובעצם מאז המאה ה-5 לספירה החלו אנשים שונים ותנועות שונות להציע כל מיני רעיונות ותאוריות היכן הוא אותו הר שהאל שוכן בו.

במשך הזמן הופיעו עוד ועוד חוקרים וכל אחד טען שההר נמצא במקום אחר – מג'בל לואז בסעודיה, דרך הרי אדום, החורן בסוריה, עבור להרים אחרים בדרום ובצפון סיני, הרים מסויימים בצפון אפריקה ואפילו קם חוקר אחד שטען שהר סיני נמצא בירוחם!

בשנת 1983 הצטרף לזכוכ הזה חוקר נוסף – הלא הוא פרופסור עימנואל ענתי שטען שהר כרכום בנגב הדרומי הוא הר סיני. במקרה הזה היה נראה שיש לחוקר הרבה מאוד הוכחות לטענתו: הר כרכום עשיר מאוד בציורי סלע (לטענת החוקר הזה – 42000 ציורים!!) מתקופות שונות, יש בהר ריכוז גדול מאוד של מתקני פולחן קדומים ביניהם מצבות פולחן לאילילים ואלילות, משטחים גדולים שעליהם הובערה אש בדלק לא ידוע, ציורים של לוחות הברית, ציור של המטה והנחש, ציור של עקרבים וחיות ארסיות אחרות (כרמז למכות מצרים?), מזבח בתחתית ההר ולידו 12 אבנים עומדות כמצבות, מערה קטנה שבה היו שרידי אדם בחד שחי במערה איזה שהוא פרק זמן תוך כדי זה שהוא ניזון ממכרסמים ועופות קטנים, גאוגליפים (שהם ציורים גדולי מימדים שנעשו על הקרקע באמצעות אבנים ואפשר לראותם רק מגובה רב) ועוד כהנה וכהנה. מסביב להר נמצאו הרבה מאוד ישובים קטנים, חלקם אתרים של נוודים וחלקם אתרים של חקלאים. בישובים הללו גם כן נמצאו הרבה מצבות פולחניות ומעין מקדשים קטנים וכדומה.

הצעתו של פרופסור ענתי נראית להדיט כדבר מרשים מאוד אבל הארכאולוגים (ברובם הגדול) אינם מקבלים את רעיונותיו של פרופ' ענתי ומעלים נגד התאוריה שלו טענות כבדות משקל, אולם- בדבר אחד שותפים רוב החוקרים ופרופסור ענתי: אין לאיש מהם מושג מדוע התקדש ההר הזה מלכתחילה. גם אם נניח שההר איננו הר סיני הרי מוסכם על כל החוקרים שההר הזה התקדש בעבר הרחוק ולאורך תקופות ארוכות מאוד הוא היה בחזקת הר קדוש מאוד. אבל מדוע נבחר דווקא ההר הזה? בדרך כלל

האדם הרי בוחר בהרים בולטים או גבוהים במיוחד, הרים נישאים שנראים למרחוק, הרי געש או הרים שראשם בעננים כיאות למקום משכנם של האלים. הר כרכום איננו עונה לשום קרטיון שכזה: הוא איננו הר בולט או נראה למרחוק, אין לו צורה מיוחדת במינה ואין עליו תופעות טבע יוצאות דופן. פרופסור ענתי הודה בכך שאין לו מושג מדוע התקדש כל כך ההר הזה (גם מעבר לשאלה אם זה הר סיני אם לאו) בראיון שהוא נתן לצור שיף באינטרנט.

הר כרכום מדרום

עם כל הצניעות המתבקשת נראה לי שאני יכול להציע תשובה לשאלה מדוע התקדש ההר: במעלה ההר, עובר השביל הצפוני שהולך לאורך תהום גדולה אליה נופל קיר אנכי גדול. בשנת 2003 עליתי בהר עם קבוצה של פרופסורים ובעוברנו מול הקיר האנכי הזה (הנופל אל התהום) חזינו לפתע בתופעה מדהימה: במרכז הקיר הופיע לפתע שער עגול מוקף בהילה של זהב וקרני שמש חודרות דרכו בדרכן אלינו. התופעה הייתה כל כך מפתיעה שבמשך דקות ארוכות ניסינו להבין מה פשרה של התופעה המזרה ולא הצלחנו. לבסוף צפינו בשער הזה בעזרת משקפת וגילינו שיש בקיר מעין גומחא פתוחה שקרני השמש ביום המסוים הזה (שהוא דרך אגב היום הקצר ביותר בשנה!!!) נופלות על המדרון שלפניה, מוחזרות מהמדרון דרך הגומחא הזאת – אל הצופים הנפעמים שעמדו ממול. מאז ביקרתי בהר מספר פעמים בתאריכים שונים ונוכחתי לדעת שהתופעה מופיעה רק בשבוע שלפני ה-21 לדצמבר ושבוע אחר כך. לאחר מכן התופעה נחלשת ולבסוף נעלמת.

ב-21 לחודש דצמבר 2006 היינו שוב בהר והפעם ירדנו אל הגומחא וצילמנו אותה מקרוב ומרחוק ובזוויות שונות. לא ברור כרגע האם הגומחא היא מעשה ידי אדם או שמא הבליה "אשמה" ביצירתה. כמו כן קיימת האפשרות שהאדם רק "שיפץ" מעט את הגומחא הטבעית כדי שתקבל ההילה הזוהרת מסביב לאותו "חלון האור". על פניו נראה שהשער הזה היה בהר מקדמת דנא. ומאחר והוא קשור לשמש ו"תנועתה" ולתאריך משמעותי כמו היום הקצר בשנה, נראה לי שאפשר להניח או לשער שזו הייתה הסיבה הפולחנית או הדתית מדוע קדשו את ההר לאורך התקופות.

"חלון האור"

עיון נוסף בציורי הסלע שבהר מלמד שרוב הציורים המשמעותיים ("לוחות הברית", ציור ה"מטה והנחש", ה"עין", העקרבים וכדומה) מצויים בשטח המקיף את "חלון האור" וכמו כן נראה שלאורך השביל הצפוני אין כמעט שום מתקן פולחני עד שמגיעים לנקודה בה רואים את החלון הזה. מנקודה זו ואילך מתרבים מתקני הפולחן והציורים גם יחד.

כאשר עומדים מול החלון הזה ביום הכי קצר בשנה (בשעה 12 בצהריים אפשר לחזות בשיא התופעה) מקבלים את הרושם שלפנינו מעין פרצוף גדול ובו עין אחת שהילה של זהב מקיפה אותה (שהיא כמובן "חלון האור"). המחזה הזה מזכיר כמובן מיד את ציור הסלע המפורסם של הר כרכום – ציור ה"עין" הידועה עד היום כקמיע נגד עין הרע. כשהלכתי לבדוק מה הוא המקור של העין (שהרי היא מקובלת עד היום כקמיע בקבוצות אתניות ודתיות רבות) התברר לי שהמקור של העין ככוח נגד כוחות השחור הוא בדת המצרית הקדומה בה הוא מוכר כ"עין של הורוס" אל השמש.

המשך הבדיקות העלה אפשרות נוספת – רוב הציורים בהר כרכום קשורים בעצם לאל הזה, או לפחות אפשר להראות שיש להם קשר למיתולוגיה המצרית הקדומה הקשורה לאל הזה.

הורוס האל הגדול כונה גם בשם "השמש הזוהרת" והעין שלו היא רוח האור המסלקת את החשיכה. אפשר איפוא ליחס את חלון האור למשמעות הללו של האל הורוס - החלון בתאריך הזה כמיצג של "השמש הזוהרת". מאחר מה היום הכי קצר הרי שהפחד באדם הוא מהסתלקותה המהירה של השמש ולכן יש חשיבות למשהוא שנראה על-טבעי וידגיש את חזרתה של השמש גם ביום הכי קצר. יתכן מאוד שכך צריך להבין את הופעתו של ציור העין על הר כרכום – מה עוד שהוא נמצא בשטח שליד "חלון האור". גם את שאר ציורי הסלע המשמעותיים כמו ציור הלוחות, ציור העקרבים וחיית ארסיות אחרות, ציור המטה והנחש- לכולם יש קשר לאל הורוס ולמיתולוגיה המצרית.

ציורי סלע בהר כרכום

נהוג לומר שלציורי הסלע יש מעין שפה שהיא בבחינת שפה אוניברסלית – מוטיבים זהים חוזרים על עצמם בתרבויות שונות כולל גם תרבויות שאין ביניהן שום קשר. במילים אחרות אפשר ליחס מגמה או נרטיב משותף לאותו קובץ ציורים במקומות שונים.

על פניו נראה כאילו מערך הציורים הזה בהר כרכום מנסה לרמז לנו ש"חלון האור" קשור לאל השמש ומיצג את הפחד הקמאי שביום הכי קצר החושך ישתלט ושוב לא תחזור השמש שהיא מקור החיים.

חלון האור משרה תקווה שכן הוא זוהר למרחוק כאשר אנחנו נמצאים ביום הכי קצר והחושך ממחר להשתלט וכך הפחד האנושי מקטסטרופה זוכה להרגעת מה.

ראוי לבוא ולומר (ולהדגיש...) שכל האמור במאמר זה (למעט העובדות בדבר הקשר שבין "חלון האור" ליום הכי קצר) הוא בחזקת רעיונות שלי שלא בהכרח חייבים לקבל אותם. הנרטיב המוצע נשמע יפה ואולי אפילו הגיוני אבל חשוב מאוד להדגיש שמאחר ושפת ציורי הסלע היא אכן אוניברסלית הרי שציורים כגון אלה שנמצאים בהר כרכום מופיעים גם במקומות אחרים בעולם גם כאשר מדובר בציור "לוחות הברית" וגם כאשר מדובר בציורי הנחש וציורים אחרים. לכן יכולים הדברים שנאמרו כאן להיות בחזקת הצעה בלבד – הצעה יפה אולי – אך עדיין הצעה בלבד.

מקורות:

www.daat.ac.il/DAAT/ART/lehavanat-2.htm (א)

pedia.walla.co.il/?w =/מיתולוגיה מצרית (ב)

www.planetnana.co.il/eliormagick/SMLIM.html (ג)

אנשים באמצע הדרך

פלג ראב

חניון לילה הר כיפה, שעת לילה מאוחרת, הצוות לאחר יום טיול ארוך כחלק מהיכרות מסלול לנווד פארן, יושבים לנו צפופים וקופאים סביב המדורה בשעה של ארוחת ערב.

לפתע אנחנו רואים מרחוק שישה אורות מתקרבים. אנחנו מנסים להבין מה פשר האורות ולאחר שהם מתקרבים אנו מגלים שאלו לא אחרת מאשר שישה טיילים גרמנים, שנחתו באותו היום בנמל התעופה עובדה ויצאו מיד לטייל.

שאלנו אותם לשלומם והם שאלו אותנו איפה אפשר לקנות פה מים (מי שלא יודע, חניון לילה הר כיפה לא נמצא במרחק הליכה משום מקום שאפשר לקנות בו משהו, ולכן השאלה נראתה לנו מצחיקה ואף מגוחכת). שאלנו אותם אם יש להם אוכל (אחרי שהבנו שאין להם מים...) והם ענו "yes, we have some nuts and dry fruits".

בלי שום היסוסים הבנו שהחבר'ה האלה טיפה אבודים, ולא מבינים שלטייל במדבר בישראל זה שונה מעט מאשר לטייל באירופה, ונחלצנו לעזרתם. הכנו להם על המדורה תבשיל של אווז ועדשים (כי זה האוכל שנשאר לנו...) ופיתות. כשהגשנו להם את התבשיל הם שאלו אותנו האם זה "traditional food".

לאחר שיחה הם סיפרו לנו שהם גרמנים אוהבי ישראל, חבורה של נוצרים אדוקים שהחברות ביניהם נרקמה דרך מפגשים בכנסייה. הקבוצה הגיעה לארבעה ימים לטייל כאן במדבר. הם שאלו אותנו שאלות על השואה, ומה אנחנו חושבים על גרמניה כיום, והתפתחה שיחה מעניינת למדי.

למחרת בבוקר, מילאנו להם את בקבוקי המים (כל אחד מהם נשא בקבוק של ליטר וחצי, ככה זה כשמטיילים באירופה...), התחבקנו, הצטלמנו ונפרדנו לשלום.

חשוב לציין שלמרות שחברנו החדשים אולי לא היו ערוכים מבחינת אוכל ומים- לטייל, ללכת ולנווט הם בהחלט יודעים וכל שנותר לאחל הוא שהם הגיעו חזרה לגרמניה בשלום, ומי יודע, אולי יום יבוא והם אלה שיצילו אחד מאיתנו שייתקע איפשהו בברלין...

חבורת הגרמנים יחד עם צוות ההדרכה של הביס"ש

על מות לנער - האנדרטה לזכרו של איתן מינץ וההולכים לפטרה

אסף עמיחי, פלג ראב

אי שם בשדה צין, ממש ליד מצד צין, עומדת לה אנדרטה לזכר איתן מינץ וההולכים לפטרה. למי מאיתנו שלא מכיר את הסיפור - קצת לאחר קום המדינה, הייתה בארץ תחושה של "חייבים להכיר את הארץ!", לתור אותה, לדעת אותה לאורכה ולרוחבה, ואנשים יצאו החוצה וחקרו את המדינה הקטנטונת שלנו. הם היו כל כך הרפתקנים, שעבורם הגבולות לא היו פזיזים, הם רצו להכיר עוד ולצאת הייתה שמועה על מקום שנקרא "הסלע האדום" בפטרה. פטרה תוארה כאחד המקומות הכי נסתרים, יפים, מסוכנים ומרתקים על פני כדור הארץ, ומי שהגיע לשם וחזר בחיים נחשב היה לגיבור, ומושא להערצה. הראשונים שחצו את הגבול לפטרה היו רחל סבוראי ומאיר הר ציון במאי 1953 שחזרו מהמסע בשלום. אולם בחודש אוגוסט 1953 יצאו לפטרה חמישה צעירים, ביניהם איתן מינץ מקיבוץ שדה בוקר, אל המסע ממנו הם לא שבו. בסוף אוגוסט הוחזרו גופותיהם מירדן ואין כל מידע מה הביא לרציחתם של החמישה (משערים כי איתן הוכש על ידי נחש, ולאחר שחבריו ניסו לבקש עזרה בביר מדכור בצד הירדני, נרצחו כל חמשת החברים). האנדרטה הוקמה לזכרו.

ועכשיו קפיצה להווה-

אסף עמיחי, מדריך אופניים והבעלים של גיאופן, מספר כי התחנה של האנדרטה באזור שדה צין היא אחת התחנות המעניינות בדרך. הוא עוצר שם עם מטיילים רבים ומספר להם את הסיפור של ההולכים לפטרה.

לאט לאט הוא שם לב כי האנדרטה מתערערת- היא כבר ישנה ומתפרקת. הוא החליט להפנות לכך את תשומת הלב של אמיר שפר, מנהל הגן הלאומי והפקח המקומי מטעם רשות הטבע והגנים, ושל זיו שרצר, שלדברי עמיחי "אוהב להירתם לכל משימה".

וכך החלה לה "משימת שיקום האנדרטה":

לאחר מספר חודשים הגיע אל האנדרטה צוות שימור של רשות הטבע והגנים אשר עבד במשך יומיים על האנדרטה, פירק את כל הבטון, פירק אבנים רופפות והוסיף מלט טרי. במקביל לקח דני פרץ לדימונה את המצבה עצמה לשיקום. ובשלב האחרון- צוות הביס"ש הגיע אל האנדרטה לנקות את השאריות מהשיקום.

המצבה לזכר איתן מינץ וההולכים לפטרה

צוות השימור של רמ"ג

וכך הושלמה לה המשימה. האנדרטה, שלא הרבה אנשים מכירים, עומדת לה יפה ומחדשת במקומה הקבוע בראש מעלה צין, ועכשיו כולנו- טיילים ורוכבי אופניים, יכולים ללכת לבקר בה. וכמובן, אסף עמיחי יכול להמשיך ולהביא לשם אנשים בטיולי האופניים שלו.

וחשוב יותר, כולנו יחד יכולים להמשיך ולחלום על היום בו נגיע אל הסלע האדום, ולא רק זה, אל היום בו נוכל ללכת ולתור בכל קצוות הארץ והעולם ללא חששות.

*תודה ענקית לאמיר שפר וצוות השיקום של רט"ג.

האנדרטה לזכרו של איתן מינץ וההולכים לפטרה

"על מות לנער הוא שיר שכתב נתן יהונתן "לזכרם האמיץ והטהור של איתן ורעיו שנפלו בדרך אל הסלע האדום".

על מות לנער/ נתן יהונתן

<p>דרכנו באה אל סופה, אהוב אהבנוה, עתה עם ישני-עפר ננוח ננוח.</p>	<p>וטל משכים בשביל אבק, הישרנו מזרחה, יפה היתה הערבה שטופת אור-השחר.</p>	<p>ראו, אחי! ראה, אחי! הלילה הלך לו, כוכב הדרך הנצחי דעך לו, דעך לו...</p>
<p>לשוא אימי בחשכה השכימה לה חרש, לשפות חמין על המחם, לצרו פת לדרך.</p>	<p>מולדתי עזי-מצעד היו נעריך, ואם נפלו אחד אחד, נשקו עפריך.</p>	<p>ראה, אחי! ראה, אחי! הלילה הלך לו, כוכב הדרך הנצחי דעך לו, דעך לו...</p>
<p>יהי השיר הזה הקט, בת שחוק נעצבת, לחבורת רעים אחת, ציון ומצבת.</p>	<p>כשתעברו בערבה זכרו עמיתינו, אי שם בדרך אל רבת רשמנו שמותינו.</p>	<p>עוד לא עיפנו ונידום, ובטרם אבדנו, רעי הושיט לי את ידו וככה נפרדנו.</p>
<p>שקט, אימי, עמוק הדמי, הרחקנו ללכת, שולי-ברנע אדומים, גם פטרה דועכת.</p>	<p>כבה הסלע באדום, רעי, התבטיח לומר לילדתי בתום עד-מה אהבתיה?</p>	<p>לא שחתי לה מילים חמות, מאום לא אמרתי. רק נעליים יתומות בדרך השארתי.</p>
<p>אי מי שאל: "הדרך הרב?" "אינשאללה: עוד רב הוא" "חה האור על הר מואב?" "כוכב הוא, כוכב הוא!"</p>		

חידת הגיליון

חידה במיוחד לכל אוהבי חידות "מה הקשר":
והפעם- מה הקשר בין נחל סרפד ובין נתן יהונתן?

והתשובה לחידה של הגיליון הקודם:

מה המיוחד בהתייחסותו של י. ברסלבסקי בספר
"הידעת את הארץ" להר החלק?

ובכן, התשובה היא שבספר קיימת מפה ובה מופיע הר
החלק בשני מקומות שונים! הסיבה לכך- שני מקורות
שונים למיקומו של הר החלק אשר לא ידוע מי מהם הוא
המקור המהימן ביותר.

תגובות, הערות, הארות, מידע לפרסום ועוד יש להעביר לפלג ראב
052-3155831 matbeon.boker@gmail.com